

19 18.

Q. D. B. V.
DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICÆ

DE

F E R R O

CHYMICE ET MEDICE
CONSIDERATO,

QVAM,

PRÆSIDE DIVINO
NUMINE,

CONSENSV

GRATIOSÆ FACVLTATIS MEDICÆ
IN ALMA ET PERANTIQVA
HIERANA,

PRO GRADV DOCTORIS

SVMMSQVE IN ARTE SALVTARI PRIVILEGIIS
ATQVE IMMVNITATIBVS

RITE ET SOLEMNITER ADIPISCENDIS,

PVBLICÆ PHILIATRORVM DISQVISIONI

SVMITTIT

JOSEPHVS DEHN,

ERFORDIENSIS.

IN AVDITORIO MAJORI COLLEGII MAJORIS,
HORIS CONSVETIS,

DIE XII. MAJI, A. S. R. MDCC XLII.

ERFORDIÆ, Typis HERINGII, Acad, Typogr.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

PROOEMIUM.

Ui Usui? posset quidam quærere, tantus infervit incomprehensibilis & ferè innumerabilis creaturarum acervus, qui dextro Dei digito omnipotenti ex sui nihilo erectus & formatus atque creatus est; Hic vero se convictum fateatur à S. S. Literis GENES. c. I. v. 31. *Viditque Deus cuncta qua fecerat, & erant valde bona.* Ita fermocinando ille vel alius insurgere valeret, cur tam copiosus numerus metallorum imperfectorum à sapientia divina sit productus, cum eminentiora & perfectiora videlicet sol & luna sufficere potuissent, & ita genus humanum quoque non opus habuisset *Ferro* utpote metallo imperfecto;

cto; at Deus nil frustra fecit, una enim creatura alteram adjuvat, imo haud raro erigit, atque perfectiorem reddit, ita *Ferro* Terram Rusticus fecat vomere, vinitor bidente & sarculo, hortulanus cultro putatorio utitur, messor metit fruges falce Messoria, foenifeca, ut foenum exinde faciat; Homo utero vix exclusus ad refectionem umbilici forfice indiget; Puellæ & foeminæ nentes acubus carere non possunt; Tonfor omnibus viris radit barbam novacula, & Vespillo universum genus humanum ligone & bipalio humat. Medicus speciatim consideratus tanquam Anatomicus variis utitur Instrumentis, inter alia sunt: cultri, scalpelli, forfex, vossella, forceps, hamuli, styli, acus, ferra, scalprum, elevatorium, tubuli, siphon, terebra, fila ferrea; Chirurgus ad manus esse debent præter jam recensita, scalpellum, phlebotomus, trepanum, cauteria, speculum oris, ani, uteri, Thorax, circulus ad hernias, catheter aliaque ad sectionem calculi & Embriolicam necessaria; Pharmaceutico-Chymicus iterum multa numerat instrumenta, ex multis pauca sunt: *Catinus, infundibulum, conus furorius,*

forius, forceps diversa forma externa & usu pro carbonibus &c. Et, si per aliquot dies huic indagationi incumberem, citius nomina propria & verba deficerent, quam Instrumenta ex ferro parata, sufficit ferri usum tam ingentem esse, ut nullus rationalium inveniatur, qui eo non indigeret, cum econtra multi nascantur iterumque moriantur, qui per totam vitam nullum commodum à prætiostissimo metallo auro habuerunt. Ferreus itaque esset, qui Deo non gratias ageret, quod tam necessarium metallum in tanta copia hominibus dederit ad laboriosam vitam facilitandam. Missis tamen ejusmodi ambagibus me ad considerationem *Ferri* chymico-medicam converto faxit Divinum numen ut fiat feliciter.

Q. D. B. V.

§. I.

Rerum Essentia cognita, primam offert occasionem imponendi nomen, felicissimus in eo erat Adamus, qui omni scientia physica instructus, quodlibet genuino atque cum Essentia rei coincidente nomine appellabat, sapientiâ autem illâ per lapsum protoplastorum amisâ, proprietates non à priori scimus, sed à posteriori & ex effectibus demum discimus, hinc

A 3

hinc nomina non exprimunt semper quod debent, exempli loco jam nobis erit metallum, quod *ferrum* nominatum aut à ferendo, quod in agros colendi gratia feratur, aut ISIDORI sententiâ, quod farra, id est semina frugum terræ condant, aut PEROTTO auctore à feriendo, quod cætera eo feriantur adeoque domentur; aut juxta VOSSIVM & MARTINIVM in lexico quod *ferrum* sit & indomabile; fera ferri corpora vocat LYCRETIVS, aut quod forandi usum habeat.

§. II.

Alio latino vocabulo ferrum *Mars* audit, quod Astronomis planetam Jove minorem Saturno coloratorem, zodiacum spatio bienni fere percurrentem denotat. CICER. *de Natur. Deor.* 2, 20. Poeticis figmentis Deaster belli creditus est Ethnicis, nomen habet ab eo, quod maribus in bello præest, VARRO *de L. L.* 4, 10. chymicis est vulgare metallum, quod Marti coelesti sacrum, in ejus templo dicati scyphi è ferro parati erant. Græcè *rudnys*, Germanice vocatur *Eisen*.

§. III.

Extrahitur in multis Europæ fodinis ex terræ mineris & venis rupium in lapide vel Marcasita, non multum à magnete distante, sed magnes gravior ac fragilior ferro; ditissimi sunt lapides hæmatitæ & magnes, ignobiliores autem ætites & rubrica fabrilis. Ex Suecia, Norwegia, Styria, Misnia, Thuringia & Hassia species minerarum vel venarum ferri afferuntur. magis autem miratu digna observatio. D. D. TRVMPHII extat in *commercio Littæ. Norimb. Ao. 1741. p. 355.* Martis ex profunditate terræ 50 pedum effossi, qui tubo, diametri

metri unius pedis, tormentum bellicum referebat, & forsitan cum osteocolla eundem generationis modum agnoscit. Lapidés malleis contunduntur in fragmenta, hæc post fornacibus ardentibus injecta dissolvuntur liquanturque; ferrum in infimam fornacem stillans in massam coit, quæ incudi imposita scalpellis ferreis in frustra discinditur & malleis ab aquarum impetu rotatis in latitudinem ducitur & in laminas formatur. Arte quoque ex communi limo facile fieri ferrum hodierna experimenta demonstrant; nec ratio abludivit consentiente Illustri STALIO in *chymia p. m. 138.* & ex cupro verum fieri ferrum, testis est experientia vulgarior, quod cognationem duorum horum metallorum prodit conf. VNZERI *Anat. spagir. lib. I. cap. XVII. p. 565.* non solum verò terram sed etiam aërem ferrum producere ALBERTVS MAGNVS ex AVICENNA testatur: decidisse cœlo, imbre Massam ferri centum librarum. PETERMANNVS ETERLIN in *cronico helvetico* prodit: Magna tempestate è cœlo molem ferri decidisse quæ in longitudine sedecim, in latitudine quindecim in crassitie duos pedes habuerit. Ex hujusmodi narrationibus GASTO CLAVEVS. in *Apologia contra ERASTVM* argumentatur: Si nubibus ex duplici illa inhalatione frigore densata ferrum gigni & in terram decidere verum est, quando magis subtus terram ex eadem exhalatione frigore densata metallum gigni veri simile est.

S. IV.

Est autem ferrum metallum imperfectum, durum, fusum, fusile, ductile & extensibile, quod terram arenosam, sub-

sulphur commune ardens & per se quasi vitriolaceam substantiam ex ipso faciens recipit.

§. V.

Imperfectum nominamus metallum non ratione Essentiæ & generationis suæ ubi ad finem desideratum in suo genere est perfectissimum, sed respectu habito ad aurum & Argentum, metalla perfectiora inmixtione, & destructioni non tam facile obnoxia.

§. VI.

Durities ejus eminens tam extractatione quam ex usu æconomico patescit. Minera ejus non nisi vehementissimo Ignis gradu in fluorem redigitur, & instrumentis ex ferro paratis omnia corpora tractantur, omnes artifices illis utuntur, nulla gens in toto terrarum orbe eo carere potest; ex physicis autem notum est, scindens comminuens & id genus aliud instrumentum semper majori duritiei gradu præditum esse debere illo, quod scindi comminuique debet. Ferrum ignitum in aqua frigidissima, cui sal commune & nitrum injecta, extinctum durefcit; mollescit autem quando sæpe candefactum sponte refrigerari permittitur, aut quando candens in oleum vel sebum immergitur. Plures modos scire cupidus inveniet in BECCHE-RI *Chymischen Glücks-Hafen* p. m. 778.

§. VII.

Duritiei majorem gradum habet chalybs, qui à ferro accidentaliter tantum differt puritatis nempè gradu, nomine mutuato aut à chalibe Martis filio, aut a chalybone celebri emporio Assyriæ, ubi olim effodebatur, aut à chalybe, fluvio Hispaniæ, JYST. 44. 3. in quo fer-

ferrum optima acie temperabatur; aut à populo in Ponto juxta Thermodoontem fluvium *Chalybes* STRABONI PLINIO 6. 29. AMMIAN. 22, 8. VAL. FLACC 4, 611. vocato, qui ferro cæteris præstare dicuntur VIRG. GEORG. 1. 58. & 10. *Æn.* v. 174. Modos ferrum purificandi sive chalybem parandi varios legimus atque observamus artificibus usuales. Ferrum si tortura Ignis liquescit, sponte iterum concrefcit, & hoc aliquoties reiteratur semper impuritas subsidet, & à terra quadam purgatur ita multi recrementi deperditio tandem chalybs purus evadit. Sunt qui limaturam ferri & carbonum faginarum stratum supra stratum in olla magna vitreata faciunt, & calcinando impuritates absumentes optimum chalybem elaborant. Cum ligno fagino & baculis ferreis, suum vocat experimentum BECHERVS *Pb. S. p. 604.* dum verò alii idem præstant alterna stratificatione cum cornibus & ungulis bouum aliorumque animalium suscepta: HOFFMANNVS in *Laboratorio chymico p. 214.* judicat: duritiem ferro conciliari, quia particulae alkalicae in ferro ab Igne reclusi poros sese infinuando cum acido ejusdem firmiter coagulentur. Idem asserit LEMERY in *cursu chymico p. m. 163.* Cornua animalium cum contineant multum sal volatile quod est alkali, necant acida ferri, quæ ejus poros apertos tenebant, idque magis compactum efficiunt, addit ignem multum auferre de partibus maximè volatilibus & solubilibus ferri.

§. VIII.

Veritatem fusionis demonstrant fornaces, mortaria, variaque crassiora instrumenta tali methodo parata,

B

de

de ductilitate autem nemo amplius dubitabit, qui fila instrumentis quibusdam musicis destinata, ubi pinnæ & claves chordas tensas tangendo sonum reddunt, induit; ad hunc finem & apud artifices commendatur puritas & ferro præfertur chalybs suppellectili respectu, quia à partibus terreis magis rarefactis ac volatilibus redditur paucioribus poris pervia, magisque apta ad ferendas aëris injurias hinc ob poros compactiores minus, quam ferrum rubiginem contrahit; respectu autem habito ad usum, quem in corpore humano præstat, & remedia, quæ ex inde parantur, ferrum præstantius est chalybe præsertim per se in substantia usurpatum. Omne remedium morborum in ventriculo debet solvi, quo compactius autem aliquid, eo difficilius solvitur; minime itaque digestus chalybs utilitatem in primis viis relicturus, sed per alvum excernetur sine fructu, aut si parum particularum grossiorum vasa chylifera permeat, obstructions parit potius, quam referat, doloresque satis urgentes producit. Ferrum autem magis porosum est; pori ejus plus patent; minor spirituum corrodentium quantitas ad hujus, quam ad chalybis solutionem requiritur; gravitate sua specifica leviori, proprius accedit ad gravitatem specificam tunicæ villosæ & menstrui ventriculi, chalybe, proinde facilius cohæret, & cum chymo unitur, ferrum sale suas vires exerit, & ferri sal facilius in ventriculo solvitur chalybis sale, per consequens ferrum effectum salutifero ad medicos usus longe præferendum, venit chalybe.

§. IX.

Ferrum continere terram §. 4. dictum fuit; quod ille minimè inficias ibit, qui considerat materiam primam, & primum solidum passivum principium, ex quo metalla & mineralia constant, esse terram, & ex chymicorum scriptis notum est terræ nomen designare solidum, fixum, densum, crassum, rigidum, immobile principium, sive quod particulis subtilioribus ablatis, in chymicis remanet laboribus, quam ob causam calces, cineres, scorïæ, capita mortua à chymicis non rarè eodem titulo appellantur, quæ in processibus cum Marte institutis observantur atque obtinentur; BECHERYVS postquam in *Physica subterranea Lib. I. Sect. VI. Capit. VIII. pag. 535.* terram quoad substantiam in impuram & puram, variè tinctam diviserit, pag. 855. demonstrat, quod omnigena terra sit naturæ metallicæ & quod omnia metalla in terram converti possint: illud probat ex eo, quod arena & id genus alia, debita quantitate antimonii liquefacta, metallica evadat & regulum formet; plus autem stringit experimentum p. 584. ubi ex terra, nempe communi limo & oleo lini, verum produxit ferrum; de hoc dicit, quod ille, qui vera methodo Philosophica metalla in terram reducere sciat, se in chymia excellere gloriari posse, utileque & magnum arcanum possidere; ad hunc scopum collimant experimenta, ubi ex bolo, diu in igne calcinato, tandem fuso ferrum obtinetur, iterumque ex bolo aut rubrica fabrili (*Rödelstein*) cum spiritu falis solutis tinctura martialis extracta, limum communem album sive terram relinquit. MORIENES terram metallorum matrem

matrem vocitat. facile quoque *ESDRA lib. IV. cap. VIII. v. 2.* in testimonium trahi posset, si ex sacra scriptura fundamenta physica fumere placeret. Arenosam autem in specie appellavimus terram, quia talem analysis offert, tam in crocis, quam in vitro gradatorio, quod ex minera martis cum minio, vel cerussa & pyrite nigrum, in tenuibus fragmentis subfuscum colliquatione obtinetur. Quibus verò placet hanc terram per rubram stipticam, difficulter fusilem exprimere, non contradicam, quia nullam contradictionem involvit, & cum modo allegato experimento, rubrica fabrili instituto conicidit. Idem quoque erit quando alii contentum pro continente ponentes asserunt, ferrum ex multo sale constare, quod ex menstruo aquoso adhibito patescit.

§. X.

Sulphur, ferri mixtionem ingredi, non solum ex eo probatur, quod chymici per sulphur intelligant aliquam terram pinguem, quæ in sole flava, in luna alba splendens, in venere rubra, in marte jove & saturno fusca livida est, uti *BECHERVS in Alphabeto minerali Thesi 15.* loqui amat, undè & ferrum fundamentum omnium metallorum, cupri scilicet, auri & Argenti est, quod ex subsequenti dicti libri *THESI. 36.* discimus; sed etiam ex illustris *STAHLII* asserto in ejus *chymia pag. 10.* hinc inde experimentis comprobato, ut & propriis manibus cum marte institutis operationibus convincimur; & natura in multis pyritis speciebus sulphur cum ferro & vitriolo unitum ostendit.

§. XI.

§. XI.

Vitriolaceam tandem substantiam ferri ostendit vitriolum martis nativum, comprabant variae methodi vitriolum ex Marte parandi, testantur experientia edocti chymici: STAHL *fundam. chym. p. 10.* Mars non aliud est, nisi impurum vitriolum; sunt verba LEMERY in cursu chymico p. 179.

§. XII.

Jucundissima philosophia, quæ de nostro metallo in medium potest proferre, est, quæ docet, usum ferri medicum redundantem in corpus humanum morbis labefactatum, dum sanitatem pretiosissimum thesaurum vocare, ex gravissimo morbo restitutus tantum didicit, simulque ejusmodi remedia salutifera multis laudibus extollit, quæ ex ferro variis operationibus limatione, nempe solutione, calcinatione, fusione &c. obtinentur.

§. XIII.

Limatura martis à multis practicis in usum vocatur absque ulla alia præparatione ad obstructions viscerum referandas: novimus aliquando, inquit: WEDELIVS *Pharm. in art. form. red. p. 114.* tali fere desperato hypochondriaco limaturam martis pani butyro illito superstratam & comestam bene cessisse. Melius tamen cautela diætetica observatur, ut æger purgetur, sanguisque ejus diluatur jusculis, antequam ea exhibeatur, ne in vasis capillaribus, humoribus crassis infarctis fistatur & dolores pariat, hinc nonnulli suadent medicamenta salina interponere, quo solutio & activitas martis eo plus augeatur. Tunc Mars sale suo, quod

B 3

adjutum,

adjutum, metalli partibus solidis majori efficacia est præditum reliquis salibus, obstructions aufert, ad instar alkali, acidum absorbendo, quod eas fovebat: Ferrum de natura alkalica participare credere suadet effervescencia cum spiritibus acidis. Notabile de hac re experimentum instituunt physici: conf. HOFFMANNI *Acta Lab. chem. Sect. II. Proceff. XXIII.* Limaturæ martis in phiala vitrea affundunt partem spiritus acidi & aliquot partes aquæ, digito obdurant orificium, candelæ appropinquant, ita solutæ martis partes volatiles remoto digito, per flammam candelæ transeuntes, fragorem edunt, quod singulis minutis secundis jucundo repeti potest spectaculo; brevissimum temporis spatium observandum est, ferrum enim in acido potentissimè incalescit, ut ni spatium acquirat vas continens, rumpat. Tale quoque exemplum observare licet in pyra ferrea: cui si minus vitrum aqua forti plenum imponatur apertum, pyra postea occludatur, exactè occlusa invertatur, aqua fortis intus contenta effusa in ferrum continentis pyræ tam potenter agit, ut eam maximo fragore rumpat. Non verò ab acido fortiori solum solvitur, sed etiam à mitioribus: ferrum aceto injectum, & intra hujus substantiam corrosione imbibitum, acorem ejus in saccharinam dulcedinem convertit, observatione WEDELII *Chim. pag. 169.* & STAHL. p. 83.

§. XIV.

Ordo vero etiam nos ducit ad solutionem, quæ variis suscipitur mensuris, genuinum menstruum sunt acida, eaque non fortia, sed mitia fluida & concreta

WE-

WEDELIO *Judice comp. chim. p. 166. Vinum martiale* parabis, si vinum generosum album ℥. 8. in lagenam terream ventre sphaerico & collo oblongo reponas, limaturæ ferri ℥. 1; in crucibulo candefactum in fictile hoc ad tertiam partem vino repletam projicias, obturato orificio spiritus evaporationem prohibes. Hunc laborem tribus vicibus reiterabis, tandem per horas 24 subsideat & ad usum servetur. Hujus unciae duæ vel tres mane assumuntur, præmissis convenienti aliquo cathartico. D. PLACEVS mulierem, quæ à matrimonio per novennium sterilis permanserat, cum hoc vino curavit, ut postea formosos natos in lucem ederit. Pariter periculosa cacochymia, corruptione stomachi, & deflexione capitis inveterata laborantem, pristinae sanitati usu vini hujus martialis restituit SALA: Speciatim itaque acidum in vino malvatico occultum Tincturam martis extrahit, in delicatioribus debili ventriculo, conjuncta cruditate, Mensium suppressione, vomitu hypochondriaco, ulceribus renum similibusque affectibus locum habet, quod WEDELIVS Illustris praxi felici comprobavit.

§. XV.

Chalybeatum infusum FALLOPII Libro de fossilibus cap. 9. hic Autor proponit. ℞. Limaturæ martis ℥. j. pulveris caryophyll. aromat. ʒj. vini malvatici ℥. iv. vel vj. ferventur in loco calido, sæpius agitando, sensim extrahetur Limatura. Aegro motum maxime observandum & calefactionem corporis imperat, ut per totum corpus distribuere & vires eò melius exserere queat.

§. XVI.

§. XVI.

Aqua simplex chalybeata evadit, si ferrum candens bis vel ter in eà extinguitur, huic à DIOSCORIDE vires attribuuntur in alvi profluviis biliosis, quas ÆGINETA confirmat; majores autem vires obtinere creditur, si composita paratur, additione radicum, foliorum, feminum, florum aperientium, incidentium, attenuantium. Nec renuit lac à ferro candente partes quasdam efficaces assumere, tale enim haustum, alvum tantisper movet, excrementaque, quod à vitriolo juncto dependet, nigredine tingit, hinc in dysenteria acres partes educit, quibus educis leniter adstringit, in obstructionibus hepatis, lienis, & Mesenterii, humores crassos incidit, vasa obstructa aperit, saburramque per alvum leniter evacuat.

§. XVII.

Aciduli vegetabilium succi omnes appropriatum ad Tincturas martiales suppeditant solvens, tali ratione paratur à MINSICHTO *armam. Medico chym. Sect. I. p. 20. Magisterium martis aperitivum.* ℞. Succo oxalidis expressi & depurati ℥. iij. Pulp. tamarind. à filamentis & nucleis separatæ ꝑviiij. agitata in vase terreo, ligneo pistillo, digerantur per aliquot dies, colentur per laneum pannum trajectus liquor separetur, à subsidente crassamento. Clarificato succo in cucurbita vitrea adde limaturæ chalybis ꝑiv. leni digestionem alembico cœco super imposito, cum spatula lignea interdum agitando extrahatur Tinctura; exhalatione ad quartam partem instituta, saturatior Tinctura obtenta servetur ad usum in Epatis, lienis & venarum meseraicarum oppilationibus

nibus inveteratis, in Melancholia, ictero, quartana, Hydrope, cachexia, obstructionibus uteri, Gonorrhoea. *Tinctura martis pomata* & *Tinctura martis cydoniata*: ꝛ. Limaturæ martis finæ Q. V. (ʒj.) affunde succi pomorum Borsdorffianorum, vel si majorem virtutem roborantem lenemque Aromaticam desideras, succum ex rasis atque contritis cydoniis expressum, atque post subsidentiam decantatione atque filtratione depuratum, tanta quantitate ut ad aliquot digitos emineat (ʒviij.) agitetur subinde spatula lignea, lenique digestionem nigricans Tinctura extrahatur, quæ aut sibi relicta in usum vocari; aut evaporata parte aquosa spiritu cochleariæ affuso spirituosa reddi; aut cum spiritu salis ammoniaci aliisque misceri potest. De optimo Tincturam martis cydoniatam parandi & conservandi modo conferatur Ill. J. A. WEDELII programma dissertationi *de vertigine annexum, Jenæ 1741*. Tincturam martis helleboratam inventor ejus WEDELIVS ita facit: ꝛ. Limat. Mart. Tart. crud. aa. ʒiv. rad. hellebor. nigr. (flore viridi) ʒij. concisa contusa & affusa aqua fontana, stent in digestionem ad Extractionem Tincturæ nigricantis, ad arcendam corruptionem addatur spiritus cochleariæ.

§. XVIII.

Tartari acidum, clavem quoque præbet accommodatum ad recludendum martis centrum. *Talem Tincturam martis aperitivam Tartarifatam* ROLFINCIVS parare docet. diff. chym. VI. cap. XX. ex limat. Martis & Tartari aa. ʒv. cum aquæ fontanæ canth. viij. x. in lebere coctis, agitatis, post subsidentiam decantatis & ad
C
me-

medietatem evaporatis. Huic Tincturæ virtutem ad-
 scribit aperientem. JUNCKEN in chymia experimen-
 tali, *Tincturam martis aperitivam* ex Limaturæ martis
 ℥ sem. Tartari albi ℥ij dicta methodo facit & subjun-
 git: hoc est illud Arcan. Willisii tantopere celatum in
 tractatu de fermentatione. Et LUDOVICI præparat:
 ℞. Vitrioli Martis (cremor. aut) crystill. tartari aa. ℥^{ss}.
 hæc cum aquæ ℥^{ss} coquantur ad mellis consistentiam,
 super affundatur spiritus vini ℥^{ss}. digerantur per horas
 24. Tinctura per filtrum separetur & post lenem exha-
 lationem ad usum servetur. Ob prædominium, quod
 partes vitriolaceo-salinæ in hac Tinctura obtinent,
 HOFFMANNVS in *Actis. Lab. Chem. pag. 278.* commen-
 dat, ad coagula humorum viscida ut & ad vasa obstru-
 cta aperienda; & non pauci practitorum eâ utuntur
 in quibusvis morbis chronicis felicissimo cum effectu.
 WEDELIVS recipit loco spiritus vini spiritum cochlea-
 riæ, ut usui anthypochondriaco, hysterico, Polychre-
 sto inserviat, uti ex ejus chymia pag. 158. discimus.

§. XX.

Tincturam vitrioli martis aperitivam in via sicca
 ZWELFFERYS *Mantiss. spagy. ic. Part. I. c. 3.* communi-
 cat. ℞. vitriol. Martis & (arcanisive) terræ foliatæ Tar-
 tari siccæ aa. ℥^{ss} terantur in mortario vitreo ut exactè
 misceantur, post aëri exponantur per aliquot dies, sic
 efflorescent flosculi crocei, ex quibus spiritus vini affu-
 sus terendo extrahit Tincturam, filtrandam & a. gt. X.
 ad XX. exhibendam in Epatis obstructione, Malo hy-
 pochondriaco & cachexia. Quam ROLFINGIVS *cap.*
XXIII. l.c. exhibet *Tincturam martis aperientem*; MICHAELIS

LIS

LIS esse se scire dicit. BARNERVS *chymia Philos. Tr. III. cap. 5.* ꝛ. Vitrioli Martis non calcinati & terræ foliatæ Tartari aa. ʒj. digerendo cum spiritu vini fit Tinctura. LEMERY recipit rubiginis ferri ʒij. Tartari albi ʒxxxij mixta in lebeta terreo cum aquæ ℥ xv. ut per xij. horas ebulliant sæpeque spatula agitentur, præcipit, liquorem nigrum filtratum & ad syrupi consistentiam evaporatum, *Tincturam Martis cum Tartaro item Syrupum Martis nominat*, laudatque usum in cachexia & Hydrope à ʒj. ad ʒo. à solutione hac martis per acidum tartari factam, impetrandum.

§. XX.

Ferrum WILLISIUS sequentem in modum reddit *potabile*, ꝛ. limaturæ ferri & cremoris Tartari aa. p. æ. pulverisata atque probe mixta humectentur cum aquâ vino vel aceto ut inde formari possint globuli in furno pistorio coquendi. Si pulverisatio, humectatio & impastatio in globulos aliquoties repetitur, ferrum tandem omne in aqua solubile redditur.

§. XXI.

Limatura ferri purissimi cum aceto albo forti in infusione per aliquot dies probe occlusa affervata solutionem suppetitat cum triginta partibus aquæ fontanæ diluendam, ut exinde evadat aqua acidula in affectibus melancholicis, mesenterii, cachexia, atque ictero profutura. Tincturæ Martis ʒij aquæ fontanæ ℥j^o infiltratas, & mediante transvafatione reiterata bene mixta, acidulas ferreas suppetitare, odore sapore & viribus cum aquis Spadanis convenientes, autore scimus *POLISIO* in *analectis practicis* qui etiam ex aqua fontana

tana & spiritu vitrioli martis paratas in febribus ardentibus commendat acidulas. FROBENIVS *Physicus Regio-montanus* sequenti in viscerum infarctu utebatur Tinctura. **R.** Limat. Martis norimbergensis q. v. super-funde aceti radicati. q. f. leni caloris gradu digerantur per duas dies & noctes, quod tinctum est excipiatur vase, & novum acetum iterum affundatur, donec nullus sapor vitriolicus percipiatur, reliquum servetur ad usum. Hujus Dosis sunt 30. ad 40. gt. manc. ROLFINCIVS proponit cum aceto vini tincturam ex marte nigram extrahendi, mediante tritura in marmore, quæ l. c. legi potest.

§. XXII.

Alias quoque Spiritus acidus ad martis solutionem recipi videmus, exemplo *Tinctura Vitrioli Martis Phar. Nor.* **R.** Vitrioli Martis q. v. ad rubedinem calcinato affunde spiritus salis dulcis, ex spiritus vini p. iij. & spir. salis p. I. per retortam destillando unitis, & extrahe Tincturam, quam filtra & in MB ad debitam consistentiam abstrahe. Pari ratione JVNCKEN Spiritum nitri affundit scoriis martis in pulverem redactis, quibus si per diem & noctem steterint, spiritus vini rectificati affundit, ut inde Tinctura saporis acido dulcis emergat, egregii usus in bilis exorbitantiis.

§. XXIII.

Acidum in aëre contentum in martem quoque agere ex sequentibus patet. *Liquor Martis solaris* à GLAUBERO descriptus obtinetur, si minera martis solaris (quæ in haffia inferiori & haud procul Francofurto in terra figulina reperitur) contunditur & aëri libero exponitur,

ponitur, ut in pulverem nigricantem concidat; vel radiis solaribus exponatur, donec sensim sensimque in flores albicantes luteosque efflorescat, sicque ipsa minera fatiscat. Huic mineræ vitriolo prægnanti aqua pluvialis ad digitorum aliquot eminentiam affunditur, sæpius agitur, & post aliquot dies aqua viridescens decantatur. Hæc aqua aut sub nomine *Tincturæ martis solaris* ad roborandum ventriculum & Intestina ad gt. XX. XXX. sumitur; aut ad cuticulam evaporata in frigore in crystallos virides concrescit; Liquor viridescens qui amplius in crystallos abire renuit, à GLAUBERO vocatur oleum vitrioli dulce, egregiæ virtutis in doloribus capitis, colicis, obstructionibus viscerum, malo hypochondriaco, hysterico, scorbuto, lepra, ulceribus antiquis fistulosis, si liquori terræ foliatæ tartari tantum liquoris mineræ martis solaris affunditur, donec acquirat rubicundissimam tincturam, paratur *Tinctura vitrioli martis antiphthisica extemporanea* ZWELFFERI de reliquo *Tinctura martis solaris Hassiaca* obtinetur mineræ martis solaris Hassiacæ cum Spiritu nitri dulcis extractæ, vinum malvaticum affundendo.

§. XXIV.

Tincturam martis MINSICHTVS *arm. chynico medico* Sect. 2. p. 43. sequentem proponit. ℞. Salis ammoniaci ꝑj. limaturæ martis ꝑj. mixta per retortam destilla, martis essentiam in fundo remanentem exime, edulcora, eum spiritu vini superaffuso in cucurbitula extrahe Tincturam, Tinctum effunde, denuò spiritum vini affunde, spiritum tinctum exime, solutos liquores ad dimidium evapora, residuum cum essentia extracta per chartam

filtra, hocque utpote veram martis tincturam ad usum asserva, in obstructionibus hepatis, lienis, Melancholia hypochondriaca, quartana, cachexia, Hydrope, Chlorosi, scorbuto, mensibus superfluis & retentis; ROLFINCIVM (qui hanc veram martis vocat tincturam l. c. cap. XXI.) non pauci artis periti chymiae restauratorem laudant; BARNERVS autem l. c. pag. 353. censoria virgula notat, statuens, in hac destillatione prodire spiritum urinosum cum acido, reliquum acidi in fundo remanens solum martem corrodere, ergo nihil aliud fieri, quam quod sal acidum solvatur, tinctum tantillo sulphuris, quod ex marte fuit solutum. Satius itaque esse, caput illud mortuum sola aqua tantillo spiritus vini solvere.

§. XXV.

Sal ammoniacum quoque tanquam clavem martis adhibet, ETTNERVS ad *Tincturam martis caeruleam* ℞. chalybis limaturæ ℥j. salis ammoniaci purissimi ℥ij. misce in mortario lapideo, hanc mixturam in loco calido vitro obdurato inclusam per 12. septimanas repone, deinde mediante aqua pluviali calida elixivetur, sal, & filtretur per chartam, ut crocus martis (egregii usus) remaneat, aqua autem sale ammoniaco imprægnata in cucurbitam vitream immittatur, porro salis tartari, ex fecibus vini calcinatione parati libris duabus solvatur in calida pluviali aqua, adhæc ambæ solutiones in cucurbita vitrea misceantur, & imposito Alembico destillentur leni Igne Arenæ, ut prodeat spiritus salis ammoniaci urinosus, præterea ex remanentia elixivi & sal. Tandem hujus salis fixi ℥j affunde spiritus salis ammoniaci

niaci antea prolecti ℥iij. sic solvitur sal, & emergit inde Tinctura cœrulea pulcherrima per chartam filtranda ad obstructions hepatis, lienis pancreatis, Mesenterii atque Mensium commendatissima, nisi odor & sapor nauseabundus obster.

§. XXVI.

Salis ammoniaci actionem in martem quoque demonstrat *Tinctura ex scoris Reguli*. ℞. Scorias reguli martis antimoniati, in quas aliquoties repetita calcinatione Regulus fere universus abiit, & salis ammoniaci partes æquales; sal ammoniacum sublimatione mediante elevetur in flores, caput mortuum quod in fundo residet extrahatur, superinfusa aqua fontana, lixivium exhalatur, coagulum modicè non tamen ad siccitatem calcinatur, quod affusum spiritum vini luteo colore tingit.

§. XXVII.

Aquilam hanc, sal ammoniacum puto, martem in sublimè secum ducere, ex martis sublimatione in flores chymicis notissimum est: ℞. Limaturæ martis ℥ss. salis ammoniaci ℥vj. mista inde cucurbitæ figulinæ oblutata, & observatis Ignis gradibus ascendunt flores albicantiores, farinacei, spongiosi, mox flavescentes, hinc fulvi igneo rubore perfusi. Tandem Vulcani ferocia ipsa Mars compedibus quibus terrestri molli alligabatur, solutus, in collum elevatus, nigram sed formosam nivem spargit. Flores mutato alembico colore diversi, seorsim asservati, albi virtutem diaphoreticam, lutei splenicam & antiscorbuticam exerunt, nigri aqua nasturtii aquatici vel cochleariæ soluti, adstrictoria vi fluxiones quascunque sistunt, quod RHENA-
NV8

NYS in sole è puteo emergente & BEGVINVS proponit. Disti flores ex albo lutei ob saporem nauseosum rarius in usum vocantur, & melius cum vitriolo martis ana remixti atque spiritu cochleariæ extracti constituunt *Essentiam martis vitriolatam antiscorbuticam aperitivam*, Lateribus cucurbitæ adhærentes varii coloris flores, cum spiritu vini tartarifato digesti, præbent *Tincturam martis auream* egregii usus in cruditatibus ventriculi, hydrope &c., nigricantes inferiores cum capite mortuo commixti & aere humido expositi per deliquium fluunt, sicque sicut *Tincturam martis adstringentem*. Si cum salis ammoniaci parte femis iterum sublimantur, in aureos flores, cum spiritu vini phlegmatico, præbent *Tincturam martis croceam*, aperitivam, roborantem, vel in aere soluti, suppeditant liquorem martialem aperitivâ atque subadstringente virtute præditum, qui etiam ex colcothare vitrioli cum sale ammoniaco sublimato commodè parari potest, teste WEDELIO in *chymia p. 170.*

§. XXVIII.

Activitatem quem acida in martem exercent, probant tam croci martis aperiens parandi ratio, quando limatura martis cum aqua forti, & tantillo aceti destillati solvitur, effervescentia sedata puls in crucibulo ad rubedinem calcinatur, qui probe edulcoratus remedium constituit aperiens; quam etiam *crocus martis saccharinus albus*, qui obtinetur, si laminæ ferreæ oblinuntur spiritu sulphuris vel vitrioli, & leni calore super vitro expanduntur, ut sensim crocus albicans efflorescat colligendus, hic labor multoties venit reiterandus. Idem

dem fieri videmus si in destillatione spiritus vitrioli laminæ ferreæ supra retortam ita ponuntur, ut flamma eas continuo lambat & spiritus acidi exhalantes eas corrodere & in *crocum martis adstringentem* mutare queant, pede leporino auferendum.

§. XXIX.

Non desunt autores qui ignem tanquam acidum agere statuunt, dum virgulæ ferreæ in furnis reverberii vitrariorum transversim locatæ, pari ratione crocum in superficie suppeditant, ac si spiritu acido essent irroratæ; Vitriolum martis in crucibulo calcinatum in *crocum martis aperientem* abeat; & caput mortuum à destillatione spiritus vitrioli martis, residuum verus & legitimus crocus martis sit, quem etiam ZWELFFERVS præfert.

§. XXX.

Croci verò in genere ratione virium dividuntur in aperitivos & adstringentes; Aperitivos invenio primo *simplicem*, qui colligitur à laminis martis, rori majali expositis. Secundo *saccharinum*, paragrapho superiori 29. memoratum. Tertio *Vitriolatum* jam paragrapho 30. recensitum. Quarto *sulphuratum* s. nigrum quando frustum chalybis oblongum fortiter ignitum, Magdaleoni Sulphuris admovetur, ut guttatim ambo liquata in patinam aqua suppositam decidant in granula; quæ postea pulverisuntur & in catino terreo ad omnis sulphuris deflagrationem calcinantur. Vel limatura ferri & sulphur æqualibus partibus mixta, cum aqua in pastam rediguntur, in catino terreo per aliquot horas reponuntur, deinde supposito igne siccantur, atque calcinantur, ita continua agitatione cum spatula ferrum in crocum rubrum redigitur, crocus hic basin
D con-

constituit pulveris cachectici QUERCETANI HARTMANNI. Quinto nitratum sive *crocum martis cachecticum* ZWELFFERI (MARGRAFFIVS autem eundem adstrictivum prædicat) ubi loco sulphuris nitri triplum in crucibulo liquefiat & limatura ferri successivis vicibus ingeratur, post calcinationem edulcoretur cum aqua calida, decantetur, siccetur & ad usum fervetur. Quodsi vero sexto Lixivium salis alcali limaturæ martis adspergitur, iterumque exsiccat, & hoc aliquoties repetitur, obtinetur *crocus martis alcalinus*. Tandem *crocus martis antimoriatas*, aperitivus, febrifugus, atque absorbens emergit, si scoriæ reguli martialis cum alcali fusi, edulcoratæ, cum duplo nitri mixtæ, in crucibulo detonantur & aqua tepida edulcorantur, conf. STAHLII *Chymia p. m. 201.* & TEICHMEYERI pag. 229.

§. XXXI.

Adstringentes croci conficiuntur a) quando solo igne reverberii limatura martis calcinatur, usque dum colorem ex fusco purpureum induat & spongiosa evadat b) aut caput mortuum spiritus vitrioli martis igne fortiori ad omnimodam levitatem calcinatur c) aut croci aperitivi omnes, quando igne reverberii ad obscure purpureum colorem usque calcinantur. Regula ex hoc fundamento confurgit: *crocus*, quo lentius evaporantur, & lenius calcinantur, eo magis aperitivos fieri.

§. XXXII.

Vitrioli Martis diversis quoque conficiuntur modis: n. limaturæ Martis s̄ sem. huic in vitro forti atque capaci guttatim atque successivè affunde spiritus vitrioli s̄j. & aquæ simplicis triplum vel quadruplum, digere usque ad solutionem, quæ calidè filtrata evaporetur, ad cuticulam, & reponatur in loco frigido, ut exinde confurgant crystalli vitriolici.

lici. BRENDelius in *Chymia* p. 34. Limaturæ martis oleum vitrioli, ab omni aquositate separati affundere, nullatenus autem aqua diluere suadet, quia alias incommodum incommodo augetur. Si loco limaturæ martis in farraginem ferream, oleum vitrioli spiritu vini dilutum infunditur, atque in umbra reponitur, spatio aliquot dierum concrefcit vitriolum martis. Alia methodo ꝑ. Limaturæ martis p. j. sulphuris pulverificati part. ii mixta irrorentur aqua simplici, quatuor horis vix præterlapsis incalescit, Igni reverberii tradenda, subinde eam agitando spatula ferrea usque dum sulphur ablatum massam nigricantem relinquat, quæ cum alia sulphuris parte mixta calcinetur ad rubedinem, crocus, aqua simplici calida elixivetur, quæ evaporata atque seposita crystallos exhibet Vitrioli. Qui Limaturæ martis solutionem salis ammoniaci adspersit & jam recensita methodo procedit, egregium quoque accipit vitriolum.

§. XXXIII.

Regulum tandem ex marte parare diverso modo solemus, ad mentem chymici Erfurtenfis consumatissimi, quem processum in triumpho antimonii describit, paratur ex martis p. j. antimonii hungarii p. ij. & tartari usti p. iv. alii distinguunt regulum antimonii martialem in illum, qui cum salibus, & in hunc, qui sine salibus efficitur; sine salibus erit, si clavi ferrei in crucibulo, igne fortissimo candent, duplum antimonii adjicitur, crucibulo tecto igne fortissimo fluant, ita separat se in regulum & scorias. Cum salibus ex præscripto LE MORT ita conficitur: frustis chalybis durioris ꝑiv. in crucibulo candefactis, super injicito antimonii in frusta minora redacti ꝑix. adde salis ex nitro & tartaro detonando parati ꝑj fluant per horam, effunde materiam in conum fusorium sevo inunctum atque calefactum, regulum à scoriis separatum iterum funde addendo sextam nitri partem, & habebis regulum martis stellatum. PANTALEON per infusionem martis igniti in antimonium fusum regulum parare docet.

§. XXXIV.

Reguli internè raro in usum vocantur, interim quibus placet, fundunt ex illo cum salibus parato pilulas perpetuas in alvi constipationibus laude non destitutas, & ex excrementis ab iis iterum colligendas, quibus salivam movent, reiterato at-

que perpetuo usu frui. funduntur etiam pocula *Emerica* in quibus vinum per aliquot horas infusum, vomitum excitat. Excellentius paulo medicamentum est *antimonium diaphoreticum ex regulo antimonii martiali stellato*, quando regulus pulverisatus cum triplo nitri fixatione facta, in calcem diaphoreticam mutatur, in impuritatibus humorum, exanthematibus cutis, scabie ferina, & ipsa lepra, singularis planè efficaciei. Cum quo fere conicidit *antimonium diaphoreticum martiale cæcæticum* ex ana antimonii & limaturæ martis in scorias liquato & cum triplo nitri detonato confectum, quod apud hujus inventorem Cl. LUDOVICI in operibus obser. XXIX. p. m. 677. legi potest STAPHORST. officina chymica londinensi p. x. limaturæ martis ℥j. aquâ regis solutæ affundit butyri antimonii ℥viiij. & procedit spiritu nitri uti dictum.

§. XXXV.

Ex compositis est *bezoardicum martiale*. quod fit ex regulo martis cum mercurio sublimate in butyrum redactis, & cum spiritu nitri ad fixitatem perductis, cujus usus in febribus cum diarrhæâ conjunctis item in dyssenteria Epidemica. *Bezoardicum joviale, venericum, atque solare*, eodem modo parari posse WEDELIVS in compendio chymie p. m. 119. & 140. docet. De usu mechanico reguli quo stannum colore, duritie, ac sono, Argento simile redditur, dicere meum non est officium. Alchymicum usum TOLLIVS aliique artis filii genuini proponunt, oleum martis & spiritum mercurii universalem sulphure solis & martis acuatum Basilii, excerpta silit WEIDENFELD, de secretis adeptorum processu. 131. 136. 137. & 138.

§. XXXVI.

Supersunt adhuc compositiones aliæ, quæ martem recipiunt, horum autem recensionem supervacaneam judico, quia non ad analysin pertinent ita LEMERY p. m. 187. proponit *extractum martis aperiens* p. 199. *Extractum martis adstringens* MOSES CHARRAS *Syrupum hientericum* DDD. AQUIN. p. 175. & seq. 176. *Syrupum balybeatum aperientem catharticum* ejusdem AUTORIS ANGELVS SALA *Emplastrum sipticum martiale* communicat. l. c. p. 109. quæ cum aliis pluribus sicco transimus pede, quo tractationi imponatur.

F I N I S.

01 A 6512 (A)

ULB Halle 3
002 937 31X

f

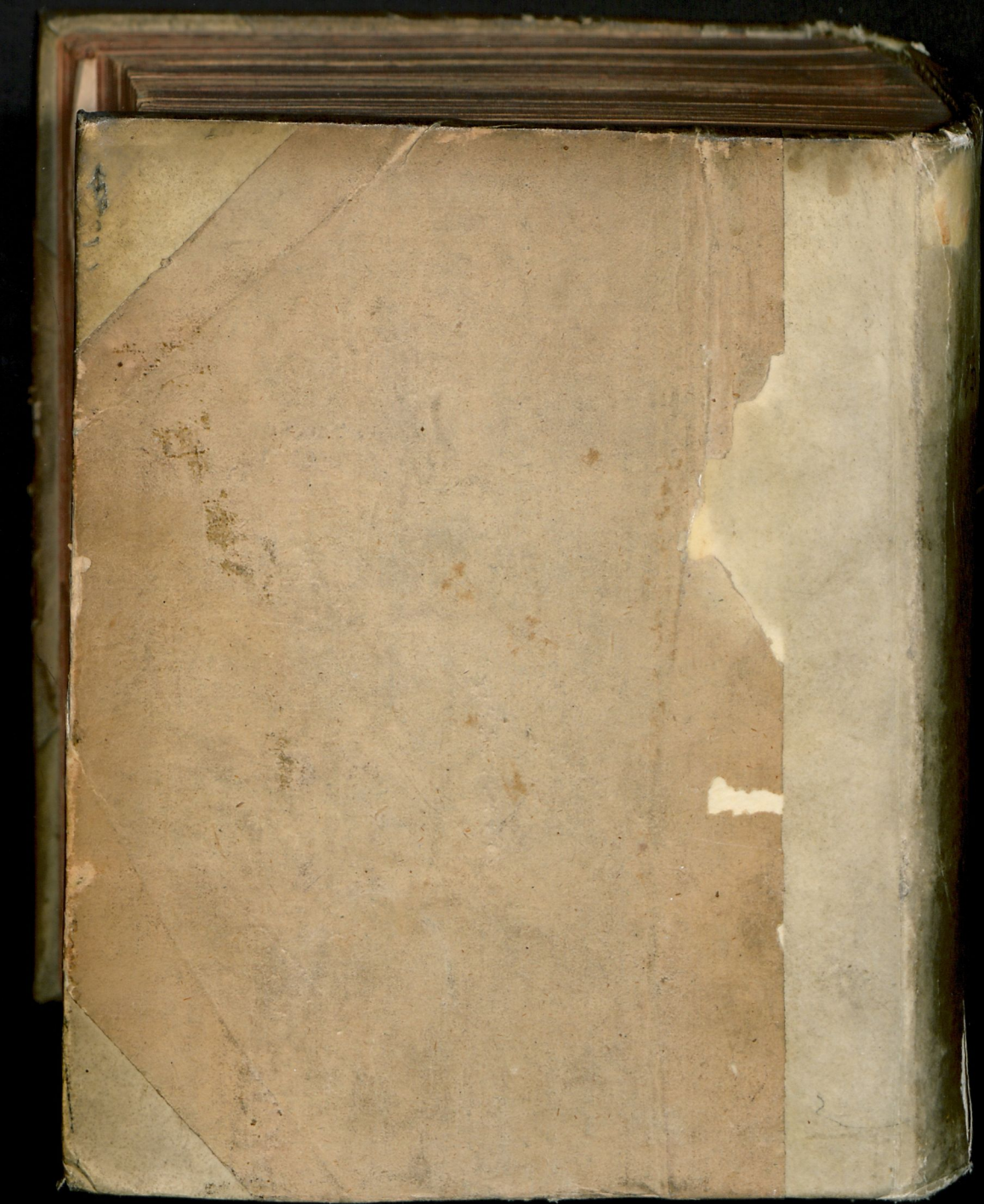
TA → 0L

nur Stk 10 bisher verknüpft
und Stück 39

R

1017

19 18.

Q. D. B. V.

O INAVGVRALIS MEDICA,

DE

R R O

CE ET MEDICE
NSIDERATO,

QVAM,

**DE DIVINO
VMINE,**

CONSENSV

FACVLTATIS MEDICÆ
A ET PERANTIQA
HIERANA,

ADV DOCTORIS

ARTE SALVTARI PRIVILEGIIS
E IMMVNITATIBVS

OLEMNITER ADIPISCENDIS,
IATORVM DISQVISIONI
SVBMITTIT

PHVS DEHN,
ERFORDIENSIS,

MAJORI COLLEGII MAJORIS,
RIS CONSVETIS,
MAJI, A. S. R. MDCC XLII.

Typis HERINGII, Acad, Typogr.

Farbkarte #13

B.I.G.